

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

КРИМІНАЛІСТИКА

Підручник

У двох томах

Том 1

За редакцією
доктора юридичних наук, професора,
академіка Національної академії правових наук України
В. Ю. Шенітька

Харків
«Право»
2019

*Рекомендовано вченою радою Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого (протокол № 4 від 26.10.2018 р.)*

Рецензенти:

В. В. Тищенко — доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія», член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України;
М. Є. Шумило — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правосуддя Київського національного університету імені Тараса Шевченка, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України

Колектив авторів:

В. Ю. Шепітько, д-р юрид. наук, проф. (кер. авт. кол.) — вступ; розділи 1, 2, 4; § 1, 4 розділу 5; § 2, 3, 5 розділу 5 (у співавт.); розділ 6; § 1–8 розділу 7; § 1–3, 7, 9 розділу 8; розділи 9, 10, 12; § 1, 3 розділу 13; § 2 розділу 13 (у співавт.); § 1–5, 7, 8 розділу 14; § 3 розділу 15; розділ 16 (у співавт.); § 4–6 розділу 17; § 1, 3, 5–9, 12 розділу 18; § 4, 10 розділу 18 (у співавт.); § 1 розділу 19 (у співавт.); § 2–5 розділу 19; § 3, 4 розділу 21, § 1–4 розділу 22;
В. А. Журавель, д-р юрид. наук, проф. — § 2 розділу 15;
В. О. Коновалова, д-р юрид. наук, проф. — розділ 3; § 4, 5 розділу 15; § 1–3 розділу 17; § 2 розділу 18; розділ 20; § 1, 2 розділу 21;
В. М. Шевчук, д-р юрид. наук, проф. — § 6 розділу 14;
М. В. Шепітько, д-р юрид. наук, доц. — § 1 розділу 15;
Г. К. Авдєєва, канд. юрид. наук, доц. — § 9, 10 розділу 7; § 11 розділу 8; розділ 11;
В. І. Алексєйчук, канд. юрид. наук, доц. — § 3 розділу 16 (у співавт.); § 10 розділу 18 (у співавт.); § 1 розділу 19 (у співавт.);
В. В. Білоус, канд. юрид. наук, доц. — § 2, 3, 5 розділу 5 (у співавт.); § 4–6, 8, 10 розділу 8; § 2 розділу 13 (у співавт.); § 1, 2 розділу 16 (у співавт.);
О. Ю. Булулуків, канд. юрид. наук, доц. — § 9 розділу 14;
Є. С. Демідова, канд. юрид. наук — § 11 розділу 18;
О. М. Домашенко, канд. юрид. наук — § 6 розділу 15;
Д. В. Затенацький, канд. юрид. наук — § 10 розділу 14;
О. В. Фунікова, канд. юрид. наук, доц. — § 4 розділу 18 (у співавт.);
В. О. Яремчук, канд. юрид. наук — § 5 розділу 22

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, К82 В. О. Коновалова та ін.] ; за ред. В. Ю. Шепітька. – Харків : Право, 2019. – 456 с.
ISBN 978-966-937-505-6
ISBN 978-966-937-542-1 (т. 1)

У першому томі підручника викладено загальнотеоретичні проблеми криміналістики, висвітлено питання криміналістичної техніки та окремих її галузей, розкрито зміст криміналістичної тактики. Поданий матеріал адаптовано до нових навчальних програм юридичних закладів вищої освіти та сучасних вимог.

Розраховано на студентів юридичних спеціальностей закладів вищої освіти, а також може бути корисним аспірантам, викладачам, науковцям та співробітникам органів правопорядку, суддям, адвокатам та іншим юристам.

УДК 343.98(075.8)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
--------------------	----------

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛІСТИКИ

Розділ 1. ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛІСТИКИ	5
§ 1. Предмет, система та завдання криміналістики	5
§ 2. Природа криміналістики	9
§ 3. Місце криміналістики в системі правових наук	11
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>13</i>
Розділ 2. МЕТОДИ КРИМІНАЛІСТИКИ	14
§ 1. Процес пізнання у криміналістиці	14
§ 2. Класифікація методів криміналістики та їх види	16
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>19</i>
Розділ 3. КРИМІНАЛІСТИЧНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ	20
§ 1. Поняття ідентифікації.....	20
§ 2. Об'єкти, типи і види ідентифікації.....	21
§ 3. Загальна методика ідентифікації	24
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>27</i>
Розділ 4. ІСТОРІЯ КРИМІНАЛІСТИКИ	28
§ 1. Виникнення і розвиток криміналістики.....	28
§ 2. Сучасний стан криміналістики в Україні	31
§ 3. Становлення експертних та криміналістичних установ в Україні	34
<i>Запитання для самоконтролю</i>	<i>36</i>

КРИМІНАЛІСТИЧНА ТЕХНІКА

Розділ 5. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ	37
§ 1. Поняття криміналістичної техніки та її галузі	37
§ 2. Поняття інформаційних технологій у криміналістиці, їх види та значення	41

§ 3. Правові засади використання криміналістичної техніки	47
§ 4. Техніко-криміналістична оснащеність органів досудового розслідування	53
§ 5. Технічні засоби профілактики	57
<i>Запитання для самоконтролю</i>	63
Розділ 6. СУДОВА ФОТОГРАФІЯ ТА ВІДЕОЗАПИС	64
§ 1. Поняття судової фотографії та її значення	64
§ 2. Види та методи судово-оперативної фотозйомки	66
§ 3. Судово-дослідницька фотографія	76
§ 4. Криміналістичний відеозапис	77
<i>Запитання для самоконтролю</i>	80
Розділ 7. ТРАСОЛОГІЯ	82
§ 1. Поняття трасології та її значення	82
§ 2. Поняття сліду в трасології. Механізм слідоутворення	83
§ 3. Класифікація слідів	85
§ 4. Основи дактилоскопії	87
§ 5. Виявлення, фіксація і вилучення слідів рук. Сутність дактилоскопічної експертизи	90
§ 6. Сліди ніг і взуття людини	94
§ 7. Сліди знарядь злочину та інструментів	97
§ 8. Сліди транспортних засобів	99
§ 9. Криміналістичне дослідження замикальних та запобіжних (контрольних) засобів	100
§ 10. Встановлення цілого за частинами	104
<i>Запитання для самоконтролю</i>	107
Розділ 8. КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗБРОЇ	108
§ 1. Поняття судової балістики та її значення	108
§ 2. Криміналістична класифікація вогнепальної зброї та види боєприпасів	109
§ 3. Сліди дії вогнепальної зброї, їх види	115
§ 4. Поняття криміналістичної вибухотехніки та її значення	117
§ 5. Криміналістична класифікація вибухових речовин і вибухових пристроїв	121
§ 6. Сліди, пов'язані з використанням вибухових матеріалів	127
§ 7. Слідчий огляд вогнепальної зброї та слідів її дії	129
§ 8. Слідчий огляд у кримінальних провадженнях щодо подій, пов'язаних із використанням вибухових матеріалів	131

§ 9. Можливості судово-балістичної експертизи.....	138
§ 10. Можливості вибухотехнічної експертизи	140
§ 11. Криміналістичне дослідження холодної зброї.....	143
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>148</i>

Розділ 9. ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНЕ

ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКУМЕНТІВ.....	149
§ 1. Поняття документа у криміналістиці.....	149
§ 2. Слідчий огляд документів. Сутність техніко-криміналістичного дослідження	155
§ 3. Встановлення змін у документі.....	157
§ 4. Встановлення слабовидимих та невидимих текстів	159
§ 5. Дослідження залитих і закреслених текстів. Встановлення тексту спалених документів	160
§ 6. Встановлення технічних підробок підписів.....	161
§ 7. Встановлення підроблення відбитків печаток та штампів	162
§ 8. Дослідження матеріальної частини документів.....	164
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>165</i>

Розділ 10. КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

ПИСЬМА.....	166
§ 1. Предмет судового почеркознавства. Навик письма та його властивості	166
§ 2. Ідентифікаційні ознаки письма.....	167
§ 3. Підготовка матеріалів для судово-почеркознавчої експертизи	172
§ 4. Методика судово-почеркознавчої експертизи	173
§ 5. Особливості авторознавчого дослідження	175
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>176</i>

Розділ 11. КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

МАТЕРІАЛІВ І РЕЧОВИН (КРИМІНАЛІСТИЧНЕ МАТЕРІАЛОЗНАВСТВО).....	178
§ 1. Сутність, завдання та методи криміналістичного дослідження матеріалів і речовин	178
§ 2. Поняття та класифікація мікрооб'єктів	182
§ 3. Підготовка матеріалів для матеріалознавчої експертизи та можливості окремих її видів.....	184
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>187</i>

Розділ 12. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЛЮДИНИ

ЗА ОЗНАКАМИ ЗОВНІШНОСТІ	188
§ 1. Поняття ідентифікації людини за ознаками зовнішності	188
§ 2. Класифікація ознак зовнішності людини (словесний портрет)	190
§ 3. Експертне ототожнення особи за фото- та відеозображенням (портретна експертиза).....	198
<i>Запитання для самоконтролю</i>	199

Розділ 13. КРИМІНАЛЬНА РЕЄСТРАЦІЯ

§ 1. Поняття та значення кримінальної реєстрації.....	200
§ 2. Види криміналістичних обліків.....	202
§ 3. Дактилоскопичний облік.....	209
<i>Запитання для самоконтролю</i>	214

КРИМІНАЛІСТИЧНА ТАКТИКА

Розділ 14. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ	215
§ 1. Поняття і предмет криміналістичної тактики	215
§ 2. Тактичний прийом як елемент криміналістичної тактики	219
§ 3. Джерела і функції тактичних прийомів.....	222
§ 4. Класифікація тактичних прийомів	227
§ 5. Система тактичних прийомів. Тактичні комбінації й тактичні операції	230
§ 6. Тактичні операції: поняття, функції, структура та види.....	233
§ 7. Психологічні основи використання тактичних прийомів.....	237
§ 8. Тактичне рішення. Проблема тактичного ризику.....	240
§ 9. Прийняття тактичних рішень	243
§ 10. Енграмологія як основа побудови тактичних прийомів	246
<i>Запитання для самоконтролю</i>	251

Розділ 15. КРИМІНАЛІСТИЧНА СТРАТЕГІЯ

ТА ПРОГНОЗУВАННЯ. ОРГАНІЗАЦІЯ І ПЛАНУВАННЯ

РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ	252
§ 1. Криміналістична стратегія	252
§ 2. Криміналістичне прогнозування	254
§ 3. Сутність організації розслідування злочинів	260

§ 4. Поняття і принципи планування розслідування.	
Техніка планування	261
§ 5. Вчення про криміналістичну версію	263
§ 6. Тактичні помилки в слідчій діяльності	270
<i>Запитання для самоконтролю</i>	<i>272</i>

Розділ 16. СУТНІСТЬ ТА ВИДИ

СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) І СУДОВИХ ДІЙ

§ 1. Поняття слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій	273
§ 2. Види слідчих (розшукових) дій	276
§ 3. Поняття судових дій та їх види	290
<i>Запитання для самоконтролю</i>	<i>295</i>

Розділ 17. ОГЛЯД

§ 1. Поняття, види та принципи слідчого огляду	297
§ 2. Підготовка до огляду місця події	300
§ 3. Пізнавальна сутність огляду місця події	301
§ 4. Тактика огляду місця події	307
§ 5. Огляд трупа	316
§ 6. Фіксація результатів огляду місця події	317
<i>Запитання для самоконтролю</i>	<i>327</i>

Розділ 18. ДОПИТ

§ 1. Поняття та види допиту	328
§ 2. Процес формування показань	331
§ 3. Підготовка до допиту	334
§ 4. Постановка запитань і пред'явлення доказів як тактичні прийоми допиту	337
§ 5. Зміст тактики допиту	339
§ 6. Встановлення психологічного контакту	342
§ 7. Актуалізація забутого в пам'яті допитуваного	344
§ 8. Викриття неправди в показаннях	347
§ 9. Допит неповнолітніх	351
§ 10. Тактика одночасного допиту (очної ставки). Перехресний допит	354
§ 11. Допит судового експерта	358
§ 12. Фіксація результатів допиту	362
<i>Запитання для самоконтролю</i>	<i>363</i>

Розділ 19. ОБШУК	365
§ 1. Поняття та ознаки обшуку	365
§ 2. Об'єкти пошукової діяльності	374
§ 3. Підготовка до обшуку	377
§ 4. Тактика обшуку	380
§ 5. Фіксація результатів обшуку	387
<i>Запитання для самоконтролю</i>	395
Розділ 20. ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ	396
§ 1. Поняття, мета та об'єкти пред'явлення для впізнання	396
§ 2. Підготовка до пред'явлення для впізнання	397
§ 3. Порядок пред'явлення для впізнання живих осіб, трупів, предметів і тварин	401
§ 4. Фіксація результатів пред'явлення для впізнання	405
<i>Запитання для самоконтролю</i>	407
Розділ 21. СЛІДЧИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ	409
§ 1. Поняття та види слідчого експерименту	409
§ 2. Підготовка до слідчого експерименту та його тактика	413
§ 3. Особливості перевірки показань на місці	417
§ 4. Фіксація результатів слідчого експерименту	419
<i>Запитання для самоконтролю</i>	421
Розділ 22. ЗАЛУЧЕННЯ ЕКСПЕРТА І СПЕЦІАЛІСТА ТА ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ	422
§ 1. Поняття судової експертизи, її види та значення	422
§ 2. Процесуальні та організаційні питання залучення експерта. Система судово-експертних установ в Україні	426
§ 3. Основи підготовки, доручення та проведення судових експертиз	431
§ 4. Оцінка та використання висновку експерта у кримінальному процесі	437
§ 5. Залучення спеціаліста під час кримінального провадження	440
<i>Запитання для самоконтролю</i>	444

Навчальне видання

КРИМІНАЛІСТИКА

Підручник

**У двох томах
Том 1**

За редакцією
доктора юридичних наук, професора,
академіка Національної академії правових наук України
В. Ю. Шепітька

Редактор *С. А. Пашинська*
Коректори *А. О. Гончарова, А. А. Фесенко*
Комп'ютерна верстка *О. А. Федосєєвої*

Підписано до друку з оригінал-макета 15.11.2018.
Формат 60×90 $\frac{1}{16}$. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 28,5. Обл.-вид. арк. 21,41. Вид. № 1996.
Тираж 1000 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Україна, 61002, Харків, вул. Чернишевська, 80а
Тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ФОП Білетченко Г. В.
Тел. (057) 717-25-44